

Բրիտանոնեայ ԱՅԱՏՏԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒ ՍՈՒԲԷԶՄԱՆԻ ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐԱԲԱԾԵՐՈՑ

ԱՅՍ ՀԱՄԱՐՈՒՄ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՏՈՒՆՑՈՒՅՑ	էջ 2
ՈՒՍՈՒՑԱԼՈՒՄ ԵՒ ՎԵՅՎՈՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ	էջ 3
ՔԱՐՈՉԶԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԸ՝ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ	էջ 4
ԿՐՈՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՃԱՆԱՉՈՂՈՒԹՅՈՒՆ	էջ 5
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐՉԻ ՀԱՋՈՂՆԵՐԸ	էջ 6
ԱՎԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՊԱՏԳԱՄԵՐ	էջ 7
ԳՈՂՈՂԻ ՑՈՒՑԱՅԱՆԴԵՍՆ ԷԶՄԱՎՃՆՈՒՄ	էջ 8

ՅԻՇԱՏԱԿ ՍՐԲՈՑ ՓԱՌՔ ՔԱԶԱՅ

Այս օրերին մեր բաղաճախական եւ եկեղեցական օրացույցները խափարել են նվիրական տոների մի առաքարով:

Նախ մայիսի 26-ը դասնական օրն է 451թ. Ավարայրի ճակատամարտի: Չարմանալի զուգադիպությամբ 1918թ. մայիսյան այս օրերին (21-29) տեղի ունեցավ հայոց դասնորդյան մեկ այլ բախտոգու ճակատամարտը՝ Մարդարաղասի հերոսամարտը: Հենց այդ ժամանակ մայիսի 28-ին հռչակվեց Հայաստանի Առաջին համադեմոկրատիկ ռազմական հանրապետության ստեղծումը, որը մեր դեպիկանոնական վերականգնումն էր հինգ ու կես դարյա ընդմիջումից հետո:

Իսկ եկեղեցական տոնացույցն այս օրերի մայիսի վերջին օրերին է վերադառնում այնուհետև տոներ, որոնք մեր Մայր Եկեղեցու փառավոր հիմնադրության սրբազան հիշատակներն են անվտիմ:

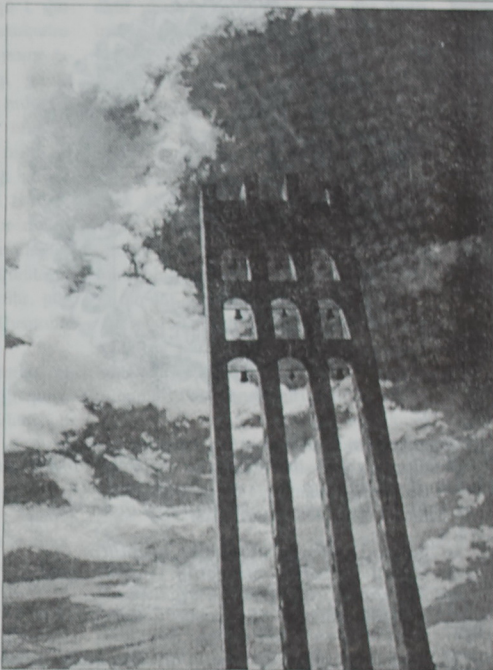
Մայիս 26 - Սրբոց Հովսիսիմեանց եկեղեցական հանդեսի վանքի Սրբուհու Կուսին Հովսիսիմեայ
Մայիս 27 - Սրբոց Գայիանեանց եկեղեցական հանդեսի վանքի Սրբուհու Կուսին Գայիանեայ

Մայիս 29 - Տօն Սրբոյն Յովհաննու Կարապետի եւ Աբանգիմայ Եղիսկողոտի
Եկեղեցական հանդեսի վանքի Ս. Շողակաթի

Մայիս 31 - Սրբոյն Գրիգոր Լուսավորչին մերոյ ելն է վերադառնալ
Այսօր յերեկոյին Վեհափառ եւ Սրբազնագոյն Կարողիկոսն Ազգայն եկեղեցական մեծաւոր հանդեսի իջան է Մայր Տաճարն Ս. Էջմիածնի

Յունիս 1 - Տօն Կարողիկ Ս. Էջմիածնի
Հանդեսի ի Ս. Էջմիածնի

Մեր հավասարաշաղ ժողովրդին սիրով հրավիրում ենք մասնակցելու եկեղեցական արարողություններին:

ԼՈՒՐԵՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՆԻՅ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՎԱՏԱՐՄԱՏԱՐԸ ԱՅՅՈՒՆԵՅ ԳԱՐԵԳՈՒՆ ԱՎԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Մայիսի 20-ին Հայաստանում Լիբանանի հանրապետության նոր ընտանական առաջին հավասարմասարդ դարձն Սաադ Չախիան, իր առաջին այցելությունը կատարեց Ս. Էջմիածին ուղեկցությամբ Լիբանանում 33 արական լիազոր դեսպան երկու Մեկոնյանի Վեհապետն հյուրին ընդունեց Լուրի Սրբություն Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը:

Չեմ զուլցի ընթացում դարձն Չախիան Վեհափառ Հայրապետին փոխանցեց Լիբանանի դեսպան լիազորության ողջություններն ու բարեմաղաքները:

Գարեգին Ա կաթողիկոսը իր օրհնությունը եւ բարեմաղաքները չվեց դարձն Չախիային՝ նոր դեսպանի ստանձնման առթիվ, նշելով, որ Լիբանանը եղել է այն երկրներից մեկը, որը մեծ դեր է խաղացել ցեղասպանությունից հետո հայ ժողովրդի վերադարձի եւ վերածնունդի գործում:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի անունից Լուրի Սրբությունն իր խոր գնահատանքն ու երախտագիտությունը հայտնեց Լիբանանի ներկա դեսպան լիազորություններին՝ լիբանանահայ համայնքի հանդեպ ցուցաբերած բարյացակամ եւ հոգածու վերաբերման համար:

ԳԱՐԵԳՈՒՆ ԱՎԵՅՎՈՒՆ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՅԱՎԱԿՅՈՅԻ ԻՐԱՆԻ ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԴԵՍՊԱՆԻՆ

Մայիսի 12-ին Լուրի Սրբություն Գարեգին Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը, Մայր Աթոռի դիվանապետ Ներսես արք. Պապադանյանի ուղեկցությամբ, այցելեց Հայաստանում Իրանի Իսլամական Հանրապետության դեսպան Դավիթ Ռեզա Լիֆաւ Էսֆահանձիին՝ իր ցավակցությունները հայտնելու օրեր Իրանի խորհրդարանի Երջանում տեղի ունեցած ահեղ երկրաշարժի առթիվ, որ դասնառն է դարձել մեծ թվով մարդկային զոհերի եւ ավերածությունների:

Վեհափառ Հայրապետը մյն, Էսֆահանձիին հանձնեց նաեւ Իրանի խորհրդարանի Հանրապետության նախագահ մյն, Ռաֆաանջանիին եւ հոգեւոր առաջնորդ համայնքիին ուղարկած ցավակցական հեռագրերի լուսանկարները:

Լուրի Սրբությունը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի անունից իր աշակցությունը բերեց աղեկից տուժած մարդկանց հասկացման վերականգնման արտախման անմիջականորեն անհրաժեշտ գործին:

ՄԱՍԼՈՒ ԴԻՎԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՆԻ

ԹՈՂ ՀԱՄԱՐՈՒՆԱ՝ ՑՆՇՈՒԹՅՈՒՆԸ

Համբարձման տոնը Երեւանի դեպիկան համալսարանում

Եկավ համբարձում
Ճարկով զարդարված,
Մեր բախտին հարցում.
-Ո՞վ է մեզ գրված:

ՀՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Ճաղիկ ու խնդրության, խոցված սրտերի բժշկության, հավաստի վերահաստան տոն է Համբարձումը՝ Հայ Եկեղեցու ամենափառավոր ու ժողովրդական տոնից մեկը: Այն Տիրոջ երկրորդ զավաթյան ստիպանքի խորհուրդն ունի, եւ Հայաստանի հարաւեր ներկայության առհավասար է:

Բիբոսու իր հրաւափառ Հայրությունից հետո բառատուն ու օրջեք առաջալսների հետ, բարեկեց, վերահաստանց նրանց հավաստի իրենց առաքելության մեջ եւ բառատուններով օրը համբարձվեց առ Աստված խոստանալով ու զարկել Միսրիսի Սուրբ Հոգին, որը եւ առաջալսներն ստացան Հոգեգալստյան օրը:

Ժողովուրդը Համբարձման տոնին մի ուրույն հնչեղություն է հավելել, իր խոսքով առած «Զանգյուլումի» մեջ տեսնելով հույսի եւ երազների իրականացման, ընթացիկից ստեղծման, ցանկությունների կատարման խորհուրդը:

Մայիսի ուրիշ երեւանի դեպիկան համալսարանի բակում «Ջանգյուլումի» ուրախ տոնա-

հանդես էր, որը նախատեսվում էր Հայ Եկեղեցու ուսանողական միությունը (նախագահ Գեորգ արք. Դուրյան, հոգեւոր խորհրդատու Տաթև արք. Սարգսյան, միությունը միջբնական կազմակերպություն է, որի հիմնական նպատակը ազգային մտացված ավանդույթների վերականգնումն ու արատումն է):

Գալա բուրների ուսանողներով ու դասնական անցողությունով՝ տնայնությունը հարողակեց համայնքում անհեղինակներին եւ: Տոնահանդեսը ողջույնի խոսքով բացեց համալսարանի ուսուցիչները, ակադեմիկոս Ռադիկ Մարտիրոսյանը: Նա հույս հայտնեց, թե աղագայում ման տնայնություններն ավելի համախալի:

Խորեն Պալանյանի անգուցական կատարմամբ:

Իր օրհնանքի խոսքում Արարչյան Հայրապետական քանդակաշինության փոխանորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Ներսիսյանը համոզմունք հայտնեց, թե Տիրոջ լուսնային, ի դեմս երեսասարդ սերնդի, բարի հույսերի ղեկի արձակի դարձան հոգիներն ու արդյունքն ա:

Երբեքեքեք ծաղիկ-աղբիկներ «Ջանգյուլումի» երգերով ու վիճակի խաղերով, որ Համբարձման տոնի համեմունքն է, սկսում են վիճակահանությունը, որը հասնում է իր երազին, որին տալու է վիճակված:

Մոլաւում կա, լարում, խիղճ ու ցնծություն, որ հեղեղում է ողջ երազարարը:

Իսկ համալսարանի Աստվածաբանության ֆակուլտետի դեկան Շահին արքեպիսկոպոս Ամենայն ժողովուրդության խորհուրդը բացաւելուց գաւ, աղոթք կարդաց ի բարոտություն Հայոց աշխարհի եւ մեր երեսասարդության, ի բազաաղություն ու արեւաաղություն Ամենայն Հայոց Հայրապետի:

Հաւաքի տնայնությունը եղալակվեց ավանդական կարոտորի ճաւակնումով:

Դիւրա ԳԵՂԱՅԵՆ

ԵՂԻՔԻ ԵՐԱՏՎԱԿԱՆ ԺԱՊԱՅՈՒՄԻՆ

Հնչում է երգը, ընդուն է դարձ, երազարար է մանուն «Մարտիրոս» ազգագրական համույթը: Մայր են առնում խոխոս «Յարտուսան», «Վերելին» եւ ազգագրական այլ դարձ: Հաղաւակը հեղեղեքն ստիպանում է Եր-

կառնան ճեղգալելով նորանոր մասնակցները: Հաղաւակ է մանուն Արարչյան Հայրապետական քանդակաշինության փոխանորդ Գարեգին արքեպիսկոպոս Ամենայն ժողովուրդության խորհուրդը: Հայոց դարձն է համբարձման Երազարարը:

ՄԱՅԻՍԻ 26

ՄԱՅԻՍԻ 31

ԿԱՆՈՆ ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՐԻ ԼՈՒՍԱՎՈՐԶԻ՝ ՎԻՐԱՊԵՅ ԵՆԵՆՈՒՆ

Ո՛վ եղանակ սփռ սուրբ Գրիգոր,
Արքուպոլսոցի լուսոսնայ
Եւ բանավոր հոռի առաջնորդ,
Դու ես մեր բարեխոսը
Հիսուս Միածին առջեւ
Եւ ին ուխտավորների համար աղաչող,
Փութա՛ւ, խնդիր՝
Քեզ առաքեալներս
Հանձնանքների թողություն:

ՄԱՅԻՍԻ 28

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀՈՉԱԿՄԱՆ ՕՐԸ

Լեւոն Շանթի հուշերից

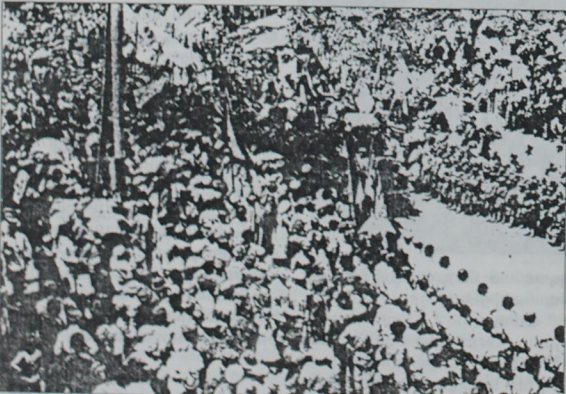
...Մեծ հողատիրություն զգացի,
երբ լուսավորման համար լուսն
նայումս, իրեն Պաղատանի
նայումս, եւ մեզ է մերկայացնել
մեր լուսավորման լուսնային
հանգիստը: Երբ մեր գունդերը
իւրեղնապատկերով, մեր բնական
գոյությունը իրենց աղմուկով, բարե-
տով կանգնելիս առջեւս եւ ես
դեպ է անցնի իրենց բարեք, մեզ
է խոստովանիմ, որ խիստ յու-
զուած էի:

Բանի մը ամիսներու ընթաց-
քին մեր նախադրումները հա-
կադական աշխատանք կատարե-
ցին թէ՛ ճշմարտական, թէ՛ ուսում-
նական, թէ՛ բարեգործական եւ
թէ՛ գաղափարական խնամքի
բաժիններու մէջ: Եւ բոլորս ոգե-
ւորուած էինք, որ մէկ տարուան
աշխատանքով մեր երկիրը ճանա-
չուի ոսկի համբաւով ոչ իսկ կարեւա-
րաբար: Արդեւ նախորդ տարին
նոր ընկերներու կը կրկնէին շա-
րունակ, թէ կեանքի յարմարու-
թիւններ ապա մէկ տարուան ըն-

թացքին անհամեմատ յառաջադի-
մած են: Նախորդ տարին փողոց-
ները անօրիններու եւ մեղաւորներու
դիակներով ու մարմիններով լե-
ցուն էին եղած:

Բայց մենք բոլորս նորէն մար-
դիկ էինք, վարձատրեցինք, բժիշկ-
ներ, փաստաբաններ եւ այլ գոր-
ծերով զբաղուող մարդիկ: Մեզմե-
զ ոչ մէկը լուսնային մեղաւորի մէջ
չէր եղած եւ ընդհանուր առումով,

մեր ընկերներու հոգեբանութեան
մէջ լուսնային ընթերցումը խառ-
նուած էր կուսակցական գործու-
նութեան վիճակներու եւ ձեռներ
հետ: Այդ պայմաններու մէջ, ան-
շուշտ որ սխալներ ու բարոյաբնա-
կան, կառավարական փոփոխու-
թեան հակումներ անխուսափելի
էին, բայց նուիրումը, սերը ժողովու-
րդի հանդէպ եւ մեծ աշխատանք
անուրանալի է:

Երեւան, 1919 թ. մայիսի 28

ԿԱՆՈՆ ՍՈՒՐԲ ՀՈՒՓՄԻՄՅԱՆՆԵՐԻ (հասկած)

Անձինք նվիրված սիրուն Քրիստոսի,
Ով կույսեր իմաստուն, երկնավոր նահապետ,
Չեզ որանձացնելով եղել տնուն է
Մայր Միոնը յուր դուստրերով:

Բարբառներ երկնային լցին ողջ երկիրը,
Որովհետեւ անուշ հոտ բուրեցինք ի Քրիստոս,
Բանավոր մասաղներ եւ գոհեր փրկության,
Անարատ գաղութներ գոհեցինք Աստուծոյ:

Գեղ լուսններ մարմնավոր ձեռն լուսնային
Հիմարացրեց արաքին, եւ շարժվեցին հեթանոս,
Աստվածասուր կույսերի սմանքի գեղեցկությունից
Տեղանքով տնեցին հրեականներն ու մարդիկ:

Դարձյալ եւ վերսին արաքի գոյությունը
Աստվածասուր եղեմն է զարդարվում նորից նոր,
Բանի որ կենաց ծառ ճկվեց զբախում,
Բերելով մեզ ոյսուղ երանելի Հոփսիմենին:

Եւ ցնջվեց անեծքի մահաբեր երկունքը,
Եւ Աղամ վերսին ճոխացավ Աստուծոյ տեւ,
Եվայի փոխարեն դարձանք նրա
Նահապետ կույսեր են՝ Աստուծոյ նվիրված:

Չորերն հրեականներ տնեցին մարդկանց հետ,
Իսկ կանայք զինավոր գրվեցին երկնում,
Հաղորդեցին մահու դեմ կռվելով կուսությունը,
Կուսածին արաքին խաչակցից լինելով:

ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՇՆԻ ՏՈՆԸ

Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը
Խոր Վիրապից դուրս գալուց
եւ քրիստոնեությունը հայերի
մեջ փարձելուց հետո ժամանակ
իր նշանավոր քաղաքը Միա-
ծինը՝ Հիսուս Քրիստոս, երկն-
ային օրը եւ 35 օրվա շարժա-
րից իջնելով, ձեռնում բռնած
նույն մուրճով բախեց այն ժե-
ղը, որ սանդղարների գե-
նակներ մեղացնում էր, եւ ուր
այժմ գտնվում է Էջմիածնի
սահմանը: Սա հրաշալի կե-
րպով նշանակեց Հայ Եկեղե-
ցու երկնային հաստատույնը:
Միածին իջնելն ու Հայ
Եկեղեցու հաստատությունը
թե՛ ընդհանրապես Քրիստոսի

Եկեղեցու եւ թե՛ մասնավոր-
ապես Հայոց Եկեղեցու
տնն է եւ կատարվում է Հոգե-
գալուստից հետո եկող երե-
րորդ, Չափի սասնեւորդ կի-
րակի օրը եւ 35 օրվա շարժա-
կանությամբ մայիսի 24-ից
մինչեւ հունիսի 27-ը կարող է
հանդիմանել:

Այս տարի այն կատարվում
է հունիսի 1-ին:

Տոնի ամբողջական պե-
տուհի է «ՏՕՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՒՆ»
ՀԱՄԱՅՆՈՒԹՅԱՆ Ի Ս. ԼՈՒՍԱ-
ԻՈՐԶԷ» կամ ավելի համա-
ռոտ «Տօն կաթողիկէ Ս. Էջ-
միածին»:

ՇԱՐԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲ ԷԶՄԻԱՇՆԻ

Էջ Միածինն ի չօրէ եւ յոյս փառաց ընդ նմա,
Չայլեմ հնչեցին սանդղարների անդրոցը:
Տեսնալ զյոյս մեծ Հայրապետին Գրիգորի,
Պատմէր ցնծութեամբ հաւատացեալ արաքին:
Եկալք շինեցուք սուրբ զխորանն լուսնային,
Բանդի ի սմա ծագեաց մեզ յոյս ի Հայաստան աշխարհի:

Հայ բողոքական աշխարհային «ՍՈՒՄԻ» թոշակաւոր
Սուրբ Էջմիածին տոնի պատգամաբան, Ս. Էջմիածին
ԲՆԻՔ-ի շտաբային, ՎԱՅՈՒՄԻՆԻՍՏԻՆԻ ԵՎ ԿԱՌԱՎԱՐԱՆ
ՎԵՐԱՄԱՐՈՒՄԻ ՇՈՒՆԱՆՈՒՄԻ, ՈՐԻ ԲՆԱԾՈՒՄԻ ՏԵՂԻ ՎԿԱՆԱՆ
ՄԱՅԻՍԻ 31-ԻՆ, ՇԱՐՈՒ 13-ԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏԿԱՆԱ-
ՄԱՅԻՍ:

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Եկեղեցին Հայկական ծնե-
ղավայրն է հոգույս՝
Ինչպէս քաղաք մը քաղաքակ-
ցութիւն ու խորհրդ, մութ ու լույս...
Իր գաղափարով հիւրընկալ, իր
լայն բնութեամբ ու հեռուն
Կանգնած իր լուսնային
որ կարծես նա՛ր մէկ ծրագրում...

Եկեղեցին Հայկական եւ աշ-
խարհային է հոգույս՝
Ու կը բնակ, կը լրտես իր Յի-
սուսով մանկալիք,
Իր սեղանին միջանոց գու-
լայ-գուլայ խորհրդով
Եւ իր լուսնային ցնցող աղօթ-
քներով աշխարհով...

Եկեղեցին Հայկական բար-
ձր բնութեամբ է հոգույս՝
Ինչպէս քաղաք մը քաղաքակ-
ցութիւն ու խորհրդ, մութ ու լույս...
Եկեղեցին Հայկական Հայ
Հոգիին եւ Մարմնին
Չորսանդամներն է փայլուն
մինչ իր խաչերն են դաշտին

Եկեղեցին Հայկական մեծ
վարպետ մէկ բանաւ

Որուն ետեւ, սրկիւնն մէջ կ'իջ-
նէ ինքն Աստուծոյ
Որուն առջեւ՝ գլխաւակ կու-
գայ ին ազգայն ամբողջ
Հաղորդիկ Անցեալին հաց
ու գինով կենսաւորող...

Եկեղեցին Հայկական ծո-
վուն դիմաց աշխարհ
Նախահազար մէկ խաղա-
ցուն գիշերին՝ հոր եւ բոց,
Ու սօրակեղ ցեղիկն անհա՛ն
մըն է ստեղծ
Ուր Երեւանն էր կը ծաղկէին
Շարակալի գիշերն մօտ...

Եկեղեցին Հայկական մեծ մի-
աբան է հոգույս
Գեղի երկինք բարձրացող
գաղափարն է մութ ու լույս...
Եկեղեցին Հայկական Հայ
Հոգիին եւ Մարմնին
Չորսանդամներն է փայլուն
մինչ իր խաչերն են դաշտին

Եւ գանգակներն են բոնորին,
եւ երգն է մի՛ Շաղկապին...

Վահան ԲԵԼԵԵՆԻՆ

ՈՒՍՈՒՅԱՆՈՒՄ Ե ՎԵՏԱՓԱՈ ՀԱՅՐԱՊԵՏՐ

Անցյալ Տարի Հայաստանի հեռուստատեսությամբ «ԽՈՐԱՆ ԼՈՒՍՈՅ» հաղորդաշարով եթեր հեռարձակվեց Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Ն.Ս.Ս.Տ. Պարթևի Առաքինի կրոնագիտական գրույցների շարքը, որը լայն ընդունելություն գտավ մեր հավաքացյալ ժողովրդի մեջ: Այդ ուսանելի գրույցներից յուրաքանչյուրը հարգիտական արվեստով, հարկադրաբար հակիրճ կերպով, համարմանչեղի ու դարձ, բայց համոզիչ եղանակով ներկայացնում է այսօրվա հայ մարդուն հետաքրքիր կարևոր հարցեր: Զրույցների շարքը գրի է առել եւ ժողովածու կազմել Սարգիս Երկ. Բոյաջյանը: Ստորև ներկայացնում ենք առաջին գրույցը, որի վերնագիրը հաղել ենք բնագրից:

ԿՐՈՆԻՐ մարդկային կեանքի մեջ դիտելի լինի մի փոքր ներկայ այնքան ասեմ, որ մարդը աղոթում է այս աշխարհի վրայ

Միջերի հաւաստեցանք, զարակում
Հայաստանայց Առաքելական Սուրբ Ե-
կեղեցւոյ, հայրենակիցներ:

Այսօր ես ուզում եմ խոսել ձեզ հետ
կրօնի երեւոյթի մասին, նախ որդէս ընդ-
հանուր երեւոյթ մարդկային դասնութեան
մէջ եւ ներկայումս, առաջ անդրադառնալ
նրա ունեցած տեղին, կարեւորութեանը եւ
դերակատարութեանը մեր հայ ազգի եւ
հայրենիքի կեանքում:

Նախ դասական հայեացքով դիտելով
երեւոյթը: Բոլոր դասականները, ընդհ-
նապես, մարդկութեան դասնութեան
անցնելը ուսումնասիրող անձինք հաս-
տատում են բոլորն էլ միասնաբար, որ չի ե-
ղել մարդկային դասնութեան մէջ մի ո-
րէւ ժամանակի ծնունդը չէ, որոշ դասնական-
ներ արտաբերում են, կրօնը մարդու գոյու-
թեանը հետ խառնում են այդ գոյութի-
նից անբաժան, անփափկելի աղոթում է: Չի
կարելի մարդու մասին խոսել առանց
այդ կրօնական արարածին արդարութիւնը,
կարեւորութիւնը եւ նրա ունեցած դերը
այդ մարդու կեանքի մէջ արժեւորելու,
կան, ինչպէս այսօր ասում են, կարեւ-
որելու:

Եղել է անցուց, այսօր էլ կան մար-
դիկ, նոյնիսկ որոշ գաղափարախոսու-
թիւններ, որոնք միշտ են կրօնից ճշմար-
տականութիւնը: Եղել են ոչ թէ այսօր, ե-
ղել են ոչ թէ արդի գիտութեան, փորձա-
րական գիտութեանց զարգացումից յետոյ,
այլ եղել են միշտ, գտնուել են դասնա-
րեան մէջ մարդիկ, ովքեր միշտ են կրօն-
ին անկախութիւնը եւ ասել են, թէ դա ո-
րոշ անձնի, որոշ դասակարգի հետքն
է: Օրինակի համար, վերջին դարերին
Նիցեոյի գերմանացի մեծ փիլիսոփայն,
ասաց. «Քրիստոնէական Եկեղեցիները,
Եկեղեցւոյն մեծ կաթողիկոսները դառնա-
լու են Յիսուսի գերեզմանները»: Եւ սխա-
տեց: Ուրիշներ գտնուեցին, ովքեր ասա-
ցին, թէ կրօնը ափսոս է, թէ կրօնը ժո-
ղովրդի համար ստեղծում մի այնպիսի
խառնուրդի գիտութիւն կամ ծանօթութիւն
է, որ մարդկանց միջին դիտելի կազմակեր-
պումը, արարածութիւնը ասանքի եւ բոլոր չափ,
որ մարդը գիտականօրէն մտածի: Եւ դա
էլ ի յայտ եկաւ, որ սխալ էր: Վերջերս աս-
կաւին, մի քանի ասանքականներ ասաց
գտնուեցին մարդիկ, ովքեր նոյնիսկ գիտ
գրեցին, հետեւեալ վերնագրով գրեցին.
«Աստուած մեռած է»: Իմ մեծ բարեկամ-
ներից մէկը, իտալացի մի մեծ աստուա-
ծաբան, այդ գրքի մի յոդուածով դա-
սախատեց եւ ասաց. «Այո, Աստուած մե-
ռած է, բայց, ո՞ր Աստուած», ո՞ր Ա-
ստուածն է, որ մեռած է: Մարդը մտած է փ-
նուած, հաշիւներով չափում աստուած,
ընկալում, կը մտնի, եւ միջոց մեռել են
մեռն աստուածները, բայց Աստուած, որ
ինքն մարդն է ստեղծել, այն Աստուածը չի
կարող մեռնել: Մարդու ստեղծած աս-
տուածները կը զան ու կերպան, բայց յա-

փենական Աստուածը կը մնայ:

Եւ նայեցէ՛ դուք, թէ որքան խորունկ
ճշմարտութիւն կայ այս իրողութեան մէջ:
Գիտականներ, ընկերաբաններ ասել են
ժամանակին, թէ կրօնը ծնունդն է վա-
խին, թէ երբ մարդը ակաւին գիտականօ-
րէն չէր զարգացած, չուներ այն բոլոր ու-
ժակներովն ընտրեան վրայ, չուներ
այն փրկականութիւնը ընտրեան ուժեւում
վրայ, աստուածը էր այդ բոլոր ուժերից
եւ դիմում էր մի տեսակ բողոքող ուժի, որ-
դէս ազատագրում վախից դուրս աստու-
ծոյ գաղափարը: Երբ դասնում էր կրա-
կին, վախենում էր կրակից, դասնում էր
արեւին: Երբ եղել են նոյնիսկ այնպիսի
ցեղեր, որոնք դասն են կենդանիներին,
ստիպին, նոյնիսկ եղել են երկրներ, ինչ-
պէս Աֆրիկայում, որոնք, իբրեւ Աստուած,
դասն են մշտնջող անգամ:

Հետեւեալ, կրօնին սիւնեականութե-
անը ոչ ոք խնդրող առարկայ չի դարձ-
նի նոյնիսկ այսօր: Եթէ երբէք ասեմք, վա-
խի ծնունդն էր կրօնը, հիմա, որ մարդ
եկաւ ոչ միայն երկրի փրկութեանը է, ոչ
միայն ընտրեան ուժից փրկութեանը է,
այլ նոյնիսկ միջին անցնողէն է գտնւում,
միջին յոյսին է հասնում եւ ուրիշ մոյր
գտնելի վրայ այժմ հասնելու փորձ է կա-
տարում, միջին ինչպէս ասելու ուժին ան-
տանելի, անգնելի մասնակցներն անգամ
բացում է եւ ինչպէս ասելու ուժին ան-
մարդը, որ հիմա գիտութեան այնպիսի
հակադէպ ուժակներովն, կարողա-
կանութիւն է ձեռք բերել, ինչո՞ւ կրօնը չի
դադարել: Եւ ես ասում եմ, չի դադարի
երբէք, եւ նոյնիսկ, եթէ մեծ ժամանակ-
ներին ճշմարտութիւն միջին կարող գիտնալ,
այսօր չենք կարող միջինային մասնակցի,
միջինային լայնատեսողական հաղոր-
դակցութեան միջոցների միջին չկազմել,
չենք մարդ, չենք մարդիկ այն կրօն-
ական վերագործողի երեւոյթները, որոնք
սեանում են ամէն կողմ եւ Եկեղեցւոյն,
եւ ուրիշ երկրներում, եւ բոլոր տեսակ
կրօնների մէջ:

Միջիններ, կրօնը այն աղոթում է
մարդ էակի մէջ, որ մարդին ասում է. «Դու
մարդ ես այնքան, որքան ինքդ եղել կը ճա-
նաչես որդէս Աստուծոյ կողմից կեանքը
ուսացած էակ, եւ դու ստիպ եղել ենք:
Դու սեան են կեանքի, կեանքին տուելը,
Տերը ինքն է: Եւ դու, իբրեւ մարդ, որ դի-
տում ես այս ընտրութիւն, դիտում ես Աս-
տուծոյ ստեղծագործութիւնը, ինչպէ՞ս ես մա-
ծում այդ ստեղծագործութեան մասին,
ինչպէ՞ս ես վերաբերում այդ ստեղծա-
գործութեան հետ, այդ ստեղծագործութի-
ւի բոլոր չափ, որ Աստուծոյ մարդ է, դու
այդ ստեղծագործութիւնը արժեւորելու,
նրան իմաստաւորելու եւ կեանքի եղան-
կութիւնը ձեռք բերելու համար օժտում
ենք արարածութեանը, եւ գաղափար-
ներովն, եւ կանական գործութեանը, եւ
բոլոր այն յայտնաբերում, որ մարդ էա-
կին ընտրում են որդէս մարդ էակ»: Ե-
րեւակայեցէ՛ ի՞նչ գեղեցիկ խօսք է ասել
մի գիտնական. «Տիեզերքը Աստուծոյ հա-
ղորդն է, Աստուծոյ հաղորդն է», եւ ես ա-

սում եմ. «Տիեզերքը Աստուծոյ ծնունդն
է»: Նայի՛ր տիեզերքին, եւ ինչպէս Աստու-
ածունքն ասում է. «Երկինք դասն են
գիտաւ Աստուծոյ»: Ինչպէ՞ս կարող ենք
մեծ չանալ մեր անձից վեր, մեր մարդ-
կային գոյութիւնից վեր մի այնպիսի ա-
մենակարող ուժի մասին, որ ծնունդ
տաւ ինքն այս ստեղծագործութեանը եւ
մարդ էակին: Աստուած անիմալի է,
անգնելի է, անգնելի է, անհասկացի,
անհաս, անկախ ու անուարժան է: Տե-
սե՛ք, բառեր գործածելի, որոնք բոլորն սկ-
սում են «ան» միջական մասնակցով:
Մեծ չենք կարող Աստուծոյ ինչ ըլլալը, ե-
րբեք, ինչպիսիք, այսպէս դիտել ասեմ,
ճանաչել, որովհետեւ Աստուած անարկայ
չէ, որ մեր գտնութեան ենթակայ լինի:

Ես ձեզ դիտելու դասն այն դասնա-
րութիւնը, որ ինքնին աս քաղաքական է,
իմաստային եւ քաղաքական: Մի ու, մի
անաղաքի մէջ ուղիք քաղաքական ասաց-
նորդող մի արար մարդ, մի անգնական
գիտնականի քանում էր, որդէսից նա հնա-
գիտական դիտութեան կարող անաղա-
քի խորում: Երբ երկոյ իշտ, արեւ մայր
մտաւ, այն ասեմ քաղաքական ուղաւորանք
մի փոքրիկ գործ գեղեցիկ վրայ, եւ ո-
րովհետեւ ինքն ինչպիսիական կրօնի հա-
սացող մարդ էր, դարձաւ արեւու կողմը,
ծնունդի եկաւ եւ գործի վրայ աղօթքը:
Անգնական գիտնականը դարձաւ նրան
եւ ասաց.

- Ի՞նչ ես ասում:
- Աղօթում եմ:
- Որի՞ն աղօթում ես:
- Աստուծոյ:
- Տեսնո՞ւմ ես Աստուծոյ:
- Ո՛չ:
- Բա եթէ չես տեսնում, ինչպէ՞ս ես ա-
ղօթում:

Եւ փոքրութեան մասնակցից այդ դարձ
իշտ անաղաքական: Յայտնող առաւօտ,
երբ արեւագնաց, վրանի ակնից դուրս ե-
կան: Հանկարծ անգնական գիտնականը
դարձաւ եւ այդ ուղաւորանք մարդուն,
դարձ մարդուն ասաց.

- Երկ գիշեր այստեղից ուղեւ են անցել:
- Որտեղի՞ց իմացար:
- Դարձաւ եւ անգնական վրայ ուղիք ուղեւ
հետեւը ցոյց տուց:
- Է՛, ուղեւ տեսա՞ր, ասաց ուղաւորա-
նը:
- Ո՛չ, ասաց գիտնականը, - բայց նրա
հետք տեսար:

Այսպէս ալ տիեզերքը Աստուծոյ հետքն է,
Աստուծոյ փառքը դասնող գոյութիւնն է:
Մեծ չենք կարող եւս երեւակայել
այս տիեզերքի եւ մարդ էակը առանց նրա
եղելիական մասին մտածելու:

Տեսե՛ք, ասաց գիտնականը այս մասին
արեւայտելու են: Ես դէժ չունեմ ան-
կի ասելու, բայց մի հիմնական ճշմար-
տութիւն դէժ է, որ Երեւան այս մեր գոյ-
ցի ընթացում: Այն է, որ մեծ, իբրեւ մարդ
եկաւ, օժտում լինելով քաղաքականութեան
գոյութեանը, քաղաքականութեանը, մեծ
հետեւութիւններ ենք անում որոշ երեւոյթ-
ներից: Երբ տեսնում ենք մի ժամանցոյց,

ինչպէս իմաստական մեծ գործ Վերքն է
ասել. «Ինչպէ՞ս կարող ենք ես ժամանոյ-
ցը հասկանալ առանց ժամանակի», ինչ-
պէ՞ս կարող ենք ես ոչինչից ասաց եկա-
ծը երեւակայել մի ինչ, ինչպէ՞ս կարող
են եւ երեւակայել մի փոքր գործութեանը, որ
կարգ, օրէնք լինի առանց այդ օրէնքի
հաստատող գերագոյն դասնական, իմա-
ցականութեան: Անկարելի է մարդուն հա-
մար տիեզերք եւ ինքն իրեն ընտրելու
առանց Աստուծոյ: Փիլիսոփայներ, իմաստա-
ւորներ այս մասին աս են գրել: Եւ այս-
պէս, օրինակի համար, Արիստոտել ասել
է, որ սկզբնական դասնական ամէն բանի,
չլուսատուած դասնական Աստուծոյ է եւ
նրանցից են դասնական բոլոր միայն գո-
յութիւնները: Եւ, հետեւեալ, կրօնը
մարդկային կեանքի մէջ դիտելի լինի միջո-
ցներ այնքան ասեմ, որ մարդը աղոթում
է այս աշխարհի վրայ:

Ես այս իմ խօսքը ուզում եմ փակել
Սուրբ Գրքից մի մէջբերում կատարելով
ձեզ: Մի օր, երբ Գողթն առաւելալ զնայ
Աբելը, Աբելը գիտութեան երկիրն էր, ի-
մաստաւորութեան երկիրն էր, եւ Աբելի
մէջ տեսաւ, որ արեւնային ունեւ մի
բոլոր, որ կոչում էր Արիստոտել, Արեւ
աստուծոյ նմանութեանը բոլոր միայն կա-
յին եղելիական փիլիսոփայներ, սոյնի-
կան փիլիսոփայներ, եւ նրան իրեն ծաղ-
ում էին, որովհետեւ ինքն խոսում էր մի
Աստուծոյ մասին, որ փիլիսոփայների հա-
մար հասկացող Աստուած չէր, այսինքն
Յիսուսի մասին, Յիսուսի Յարութեան
մասին: Ունեւ եղելիական եւ սոյնի-
կան փիլիսոփայներից, հակադէպակում
էին նրան եւ ասում. «Օհար Աստուծոյ մա-
սին է խոսում»: Նա դարձաւ եւ ասաց,
«Արեւնայինը, դուք կրօնական մարդիկ էք
երեւում», որովհետեւ Աբելի մէջ այնքան
կարող կային, քաղաքական կային, աս-
տուածներին նմանութեանը բազմութեան,
որ նա զարմացել էր, եւ ինչպէս մի գիտնական
ասել է իր գրքում, Աբելի մէջ որքան մարդ
կար, այնքան էլ կարող կար կարեւոր այնքան
ալ քաղաքական կային ընտրում արեւնային
արեւնային անուններով, աստուածներին ձո-
նում: Եւ այն ասեմ ասաց. «Այստեղ
դուք, արեւնայիններ, գրել եմ մի տղա՝ «Ան-
ճանօրին Աստուծոյ», եւ այդ անճանօր
Աստուծոյ է, որ քաղաքական ենք ձեզ: Նա,
որի ձեռքի ծնունդն է տիեզերք, եւ Նա չի
քնակի այն բոլոր մարդկանց արեւնային-
րի եւ քաղաքականի մէջ, ինչպէս դուք եւ հա-
ւասում: Նա ստեղծագործութիւնը մարդն
է, կեանքն է եւ քաղաքական մարդուն, երջան-
կութիւնը մարդուն:

Աստուծոյ, Աստուծոյ ընտրումը երի-
տանական մեր ընտրումներն են:

Գարեգին Ա
կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Մայիսի 18

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՄՏ

խորհուրդ եւ պատկերագրություն

Սուրբ Հոգու գալուստը Հոգեգալուստը, իրականացավ Երուսաղեմում առաքյալական հավաքի ժամանակ Չափկյից հիսուս or անց /Գործք, Բ 1-13/ Հիսուս Բրիսալյի խոստման համաձայն՝ ո՛ր Նա Եկել էր ապակեհերձեհի Հոգւոյի զազրկի դավանանու քյան մայախանձին: Հովհաննէս առաքյալը իր Ավետարանում մե քանի անգամ անդրադառնում է Հիսուսի այն խոսքին, որտե րեղկայացվում է Միաբարիչի Սուրբ Հոգու աւսվածային եւ քյունը եւ Նրա աղաչաւ մաքա րործող ներգործությունը աւա եղեհների վրա:

Հոգեպաշտան տոնը հաճախ անվանում են Պենենկոստ, որը բաղաձայնաբար ճշանակում է «հիսունորոր»: Ըստ Ս. Գրիգոր Տաթևացու, Պենենկոստն խորհրդանշում է հրեական երեքսունեական հինգ զլխավոր տոներ, իսկ լայն ընդգրկման հինգ սառ պաշտաւար թիվ է նախնային է Սուրբ Հոգու հետ, որը ապագացում է բնությունը մարդկային մեղավոր բախումը՝ սաղյով մրան մտկերի թողութուն

Երիտսոցեական արվեստում
 հոգեգալսյան բնման իր գեղար-
 վեսական արճացոլումն է գեղ-
 դեռես Չ դարում: Հայկական
 արվեստում հոգեգալսյան հնա-
 գույն դասկերը մեզ է հասել ԺՄ

դարից եւ զետեղված է Մոզնու Ավետարանում /ՄՄ, քիվ 7736/:

Հոգեգալսյան
սեաւաւանի տղայն
ազգական կառույ
ցը դարերի ընթաց
ումն ձեռակորով է
հետեյալ կերո: Գոր
ծողորդունը տղի է
ունենում վերնասա
նը, որը երեկայաց
վում է երբեմն ճա
սարայնական շի
նորայն, երբեմն ե
կեղեցու տեսով:
Մանրանկարի վերին
մասուն տղայեղուն
է ասականային եր
կինը՝ խորհրդանոց
շքանք, Փառի
նեանը Պաւստի
կիսված: Եղանի
մէջ տղայեղուն է
Տիեզերական Զա
հանայաղեսի Ար
դը, որի վրա դրած է խաչազարդ
կտուրվ ծածկված Ուխտի Տաղա
ւանք, հաճախ տաղանակի վրա
բազմած է աղավնակերո Սուր
էՀոգին, որն իր ետքին տղաուն է
էփառի խաչը: Որո՞ւ մանրան

կարներում վերանասար զբաղեց-
նում է Հիսուս Քրիստոսը՝ նստած
Չորեկեղոյան գահի վրա: Չորս
կենդանիները, որոնք դառնում են
գահը, խորհրդանշում են չորս ա-
վետարանիչներին: Ավելի մարզ
դասկերպագրություն ունեցող ման-

րանկարներում ղափկելով և
միայն աղավաղելով Սուրբ Հո-
գին:

Մանրանկարի միջին մասը զբաղեցնում են առաջալսների, ուրմեր թիվը արքեր է լինում 12 թիվ 4-ի սահմանում/։ Նրանք նսան են գերազարդ գահավորակների վրա են դասավորված են բոլորներն կամ հորդգրվանք բաժանմամբ։ Երկնից առաջալսների վրա են իջնում Սուրբ Հոգու բնորոհներ լույսի ճառագայթների նմանողությամբ։ Առաջալսների գլխավորետան հորդեն լեզուներն են, որմն օժեցվին նրանց արքեր լեզուներով խոսելու բնորոհով։ Հնագույն մանրանկարներում առաջալսների հայացքը ուղղված է դեպի վեր

Մամրանկարի ստորին մասի կենտրոնի խորանաձև կառույցը խորհրդանշում է վերահասմ մոտերի, որի մեջ լցված են հրեաների և իսրայելացիների խորհրդանշող ժողովուրդները: Վերջիններս հաճախ ներկայացվում են լաճ գլխով կամ ժողովիմի /որոշ լուսկերներում՝ «ժողովուրդներ» քաղաքային են/:

Հոգեգալսյան տեսարանը
բաժանվում է երկու դասկերպ-

րախան սարքերակի, որոնցից երկ-
րորդում առավելանի հետ դաս-
կերվում է նաև Աստվածամայրը,
որոն Եկեղեցու խորհուրդին է
Աստվածամոր ներկայությունը
այս տեսակով հայտնի է դե-
ռես («Ռաբոլայի Ավետարանը»
համանուն դասկերից: ԺԳ-ԺԴ
դարերից այս սարքերակը լայն
սարածում գտավ արևմտյան ար-
վածում:

Կան մանրանկարներ, ուր զոր-
ծողությունը կատարվում է եկեղե-
ցու ներսում՝ քեմի վրա:

Որոշ նկարագրող ավես-
րաններում առաջյալները լու-
սադասկներով են դասկերկում
միայն հոգեզալսյան տեսարա-
նում, որդես սրբազորման արտա-
հայտություն:

Ս. Գրիգոր Տաթևացին խոսելով հրեանքի լեզուների մասին, եզրակացնում է. «...ևորև Հոգին է, որ զօրքամասում է երկու լեզուն քամանեաց յաւսարակին /նկատի ունի Քաթնոնի աւսարակը/ եւ այժմ նոյն Հոգին է, որ զօրքամասում է երկու լեզուաց զիսրայիւն եւ առաւելացն»:

Առաջիկայները, լցվելով Սուրբ Հոգու շնորհներով, ստացան փառքերու եւ մկրտելու հոգեւոր լուսնի թափանցանքով, որով իրենց հոգիները լցվեցին Բնութեան Գաղութի մարմնով, որով իրենց հոգիները լցվեցին Բնութեան Գաղութի մարմնով:

Uqlbs UqltSPUBUn

ՌԻՇԱԳՐԱԿ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

«Եթե քո աջ ձեռքը քեզ գայ-
թակդեցնում է, կտրի՛ր այն եւ դնի
զգիր քեզնիդ» /Մատթ., 5:30/:

Աղյո՞ք Հիսուս, այս խոսերն
ասելով, նկատի ուներ, որ այն
դէպք է ըմբռնենք բառացիորեն:

Ժամանակին արձանագրվել է
Լ. դեղի. ոմն երիսասարդ, անա-
ցիորեն ընդունելով այս հասվածք,
չկցնով կտրել, այլ իսկ ծնեղ: Բա-
րեպապետք, իր խոսիսի դեղմե-
լափազանց հազվադեպ են եղել:
Այնուամենայնիվ, մեզմից ասեցե-
րաբարկուսանիքի մեջ են ընկնում,
երբ փորձում են ընթրել, թե ինչ է
իրականում նկատի ունեցել Քրի-
ստոս: Նա կհրաշտ է Տեղի բարբա-
ռային մի դարձվածք՝ իրիում, որը
նշ միայն արտաբերակ, այլևս իր բա-
ռացի ճանաչակրթյամբ աս խորթ
է մեր ազգի մասնակերպի:

Ի՞նչ է իդիոմը:
«Իդիոմ» բառը, ինչպես ներկայացված է բացատրական բառարանում, նշանակում է «խոսքի անվերլուծելի օրջաբանություն, որը հասնու է սկզպ լեզվին եւ որի նշանակությունը չի համընկնում նրա բաղադրիչների առանձին-առանձին նշանակությունների հետ եւ բառացի անթարգմանելի է»: Բոլոր լեզուներում էլ կան նմանատիպ առասպալություններ: Մենք հայերենում ունենք բազմաթիվ իդիոմներ, որոնք վերաբերում են ձեռներին: Եթե փորձենք բառացիորեն կիրառել դրանք, ապա անկասկած կհայանվենք ծօծաղելի կծակում:

Ահավասիկ, մենք դասրաստել ենք մի մտացածին դասնություն՝ օգտագործելով այս հիմքի մի ֆանի

դարձվածքներ.

«Պարոն Պողոսն ուներ մի աղ-
ջիկ, որը չափազանց անհնազանդ
էր: Պողոսն ամեն գնով փորձում էր
իր ձեռնի ֆակ դառնել դստերը, բայց
փաստորեն ձեռնից բաց էր թողել
աղջկա դաստիարակությունը: Այս
ամենը հետևելով՝ Պողոսի ծանոթ-
ները միշտ ձեռն էին անում մրան:

Պողոսն իր գրասենյակում մի երիտասարդ աշխատող ուներ՝ Հակոբ անունով, որն իր աջ ձեռքն էր: Հակոբն ուներ մի հին ավստրեեմա: Ոմանք ասում էին, որ Հակոբը մեհենգան ձեռք էր բերել երկրորդ ձեռքից, բայց իրականում այն բազմաթիվ ձեռներով էր անցնել:

Մի օր երեսասարդ Հակոբը դարձրին Պողոսից խնդրեց նրա դստեր **ծնո՞րը**։ Ամուսանալուց հետո Հակոբը հաճախ էր **ծնո՞ր մեկնում** իր կնոջ հայրական ընտանիքին, թեև ընդհարաբոլոր **փակծնո՞ր** մարդ էր»։

Եթե կարդալով այս դասնությունը, փորձեմք ընդգծված բառերը հասկանալ բառացիորեն, բուն իմաստը կկորչի:

[illegible]

դիմաներին: Մենք
կարող ենք այս ա-
ռուով մի հաս-
ված եւս ավելաց-
նել Հակոբի եւ
Պարոն Պողոսի
դսեր լղատնու-
թանքը:

«Ամեն ոմ, նույնիսկ փակ աչքերով կարող եր նկատել, որ դարձրոն Հակոբը աչք եր դրել դարձրոն Պողոսի աղջկան: Փաստն այն եր, որ աղջիկը նույնդետն չէր կարող իր աչքերը կտրել սանձից: Այի անգամ օրիորդը Հակոբին Մահ, որ այլեւս չի կարող նրա հետ հանդիպել, որովհետեւ դաւերը անգամ աչք թաքտելու ժամանակ չեն բողոմուն: Հակոբը համաձայնեց, սակայն մտածեց, որ լավ կլինի միւս էլ աչքը դադիր նրա վրա, որովհետեւ աղջիկը լաւ աչքեր ունի»: »

Արածներն լեզվի մեջ, որով խոսում է Քրիստոս, գոյություն ունեն իզիղմներ, որոնք այսօր մեզ համար ղո՞ղիդք հասկանալի են դարձնում ձեռքերի եւ աչքերի կիրառությունը, բայց սրանից երկու հազար սաի հառաջ Պաղեստինում ապրող ժողովրդին միակամայան հարազատ էին այնտեւ, ինչդեւ վերոհիշյալ դասնության մեջ եղած ցանկացած արահայտություն այսօր փայծանոր է մեզ:

Այս եզրակացությունը հիմնավորում է նաեւ ժամանակակից ասորի մի գիտնական՝ դոկտոր Ջորջ Լամսան: Նա ծնվել է մեծացել է Զուրդիսանի Շառյիլա երկրա-

մասուն: Այստեղի ժողովուրդը
ապրել է ինձամփոխի օճառ-
լաղակերթությունների անհաղորդ
է մնացել ազկի ևան երկու հա-
գար սահ: Հետագրիրս այն է, որ
մինչև յայն նման դաշեն է են Հի-
սուսի օրեք լեզուն ու սովորույ-
քներ: Լամսան հաստատուն է, որ
իմել էր իր հայրենակիցներ կա-
սարեալայես կիսակաման Բիշաս-
սին, եթե նա վերադառնա երկիր
են խոսի ծից այն խոսերով
են այն նույն դարձվածներով, ինչ-
դես խոսել է Հրեասանում՝ Ա
դարում: Նա ասուն է, որ իր ժո-
ղովուրդը մինչև հիմա օգտաբո-
նուն է «կերի ծեփ» բառախա-
սությունը, որը նամակում է՝
«դադարիր ինչ որ բան անելուց»:
Եր նրան ասուն են՝ «կերի
ծեփ իմ խաղողի այգուց», ա
դա նրան ուզում են ասել՝ «Մի
աղաիր իմ խաղողը»: Սեել, որ մի
մարդու ծեփ չափազանց երկար
է, նամակում է, որ նա գող է
«Կարճացրո՛ւ ծեփդ», - քաղ-
մանվում է «Մի՛ գողացիր»: «Կե-
րի՛ր ծեփդ», համալի ուղղակիոր-
են նամակում է՝ «Կեր՛ի տուր
վաս սովորությամբ»:

Ուրեմն ակնհայտ է, որ իրիմա-
սիկ դարձվածիկ իմաստը հասուկ
ընթերանգ ունի, եւ շատ հստակ է,
որ Քրիստոս մաղորութիւն չունէր իր
խոսքը տառացիօրէն իմաստավորե-
լու, երբ ասում էր. «Եթէ ո՞ր ազ ձեռ-
իկ եղ գայթակարեցնում է, կտրի՛ր
այն եւ դնէ գգի՛ր եղանից»:

Այն ժապավունը, որը մեր Str Յիսուս Բիսուսը նախաեսել էր ուսուցանել միայն հաւատով, վաշաւաքաւ կարելի է ասել, որ հեշելալ խորհուրդն ունի. «Եւելեցին եւ իրիսանալ աւնախաւ մեծ է միւս արքուն լինել եւ ամաւղոնել անմանակաւ կարգադաւաւորունը» հեշաղելու համաւ այն ամաւ, ինչ, որ, որ չար է Զաւգիւ անգաւ մօր չարիւն, հեշազայուն զարգանալով, կորել է յաշաւաւ հաւոնիսանալ ողջ կյանի լուրսաւ համաւ, այն սկզբունկով, որ մի փորիկ թթմաւոր կարող է թթվեցնել ամաւող զաւգաւոր»:

Ըստ Գորգոն Փովելի «New solutions to difficult sayings of Jesus» գրքի փոխադրեց եւ շարադրեց
Հարություն արկ. ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆԸ

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՌԱՔՅԱԼՆԵՐԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՕՐԵՐԸ

(Սկզբը՝ «Զրիսննեայ Հայաստան», քիվ՝ 1-2, 4-5)

ՍՈՒՐԲ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐԶԻ ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ՀԱՋՈՐԴՆԵՐԸ

Ս. Գրիգորից հետև Հայոց երկրորդ հայրաթեյն դարձավ Արիստակեսը, որն իր հոր արժանավոր հաջորդն էր։ Սակայն նրա կաթողիկոսությունը կարճատև եղավ։ Շարունակելով Ս. Գրիգորի գործը Արիստակեսը հայրաթեյսը փորձում էր արձանագիսի հետև հայ կյանքում եղած եեքսանդակա՞ն տփորություններն ու բարեբեր, մի բան, որը ղժկամուրթյամբ էր ընդունվում ցոփ կենցաղի տվոր նախադրմից ու մանց կողմից։ Այդպիսի մեկը Մոփիի Արեղայտս իշխանը, բռնեց ոճրագործության ուղին եւ հարմար առիթ գտնելով՝ տղանեց Ս. Արիստակեսին։ Նահապետ կաթողիկոսի դին ամփոփվեց Եկեղյայց գավառի Թիվ ավանում։

Տրդաս թագավորի ու ժողովրդի ցանկությանը Ս. Արիստակեսից հետո կարողիկոս դարձան Ս. Գրիգոր Լուսավորչի ավագ որդին՝ Վրդանեսը։ Նրա օրոք սակավին շարունակվում էր թագաբար հաղթանակած Բրիսանդոսի պայմանաճշդ հեթանոսության միջև։ Բազմապես և բաժնոճ ընթացող այդ անհաճ թագաբարի գոհը դարձավ նաեւ ինքը՝ Տրդաս արմա։ Վրդին ծանցելով հայ իշխանների անբարոյ կյանքը, իկասարգիվելով լոկաական վարչարարությունից, որոեց կյանքի վրդին օրեօրե անց կացնել ճգնակեցությանը և հետագավ արմոհիցից։ Եւ խանցնր գղջման կեղծ խոստումնելով նրան համոզեցին կրկին վերադառնալ իշխանության բանց ընկավ. թունկ վրդելով սղանեցին (330թ.)։

Տրդասի հաջորդի՝ Խոսրոս Բագավորի ժամանակ Վերանեսի դեմ դավադրություն նյութվեց Բագուհու կողմից, մահափորձ կազմակերպվեց Ասեիտան, բայց կաթողիկոսին հաջողվեց խույս տալ:

Աղվանում ֆիսունություն
ը ամրադնդելու համար Վրթա
նեսը տեղի եմիսկոդոս ձեռնա

դրեց իր Գրիգորիս ուղուն: Սա մի եռանդուն երիտասարդ էր, ուր բաղադրվածքը և՛ ակտիվ դարձի բերեց ոչ միայն Աղվանից երկրում, այլև հարևան մագդոնների մոտ: Սակայն վերջիններիս Սանեան թագավորի հրամանով 337թ. նրան ձիու լուծից կառավարող՝ զեմամարտ անելով՝ անհասարակելի վառյան դաշտում: Գրիգորիսի հետևարները նրա դին առիթն հանձնեցին Աղցախի Ամարախ վանքի:

341թ. մահացավ Վերանես կարողիկոսը եւ քաղվեց Թորդանոս: Նույն թվականին՝ կարողիկոս ընտրվեց Վերանիկի մյուս որդին՝ Հուսիկը, որը եղբոր նման եռանդուն անձնավորություն էր: Ին մականորեն՝ ներքինում նա եւս անեն կերող աշխատում էր արմատախիլ անել հերանասական տոկորություններն ու քարերը, համարձակորեն հանդիմանեցով անգամ Հայոց Տիրան թագավորին: Երբ եկեղեցական մի մեծ տոհմի ժամանակ Ծովագ բնակիչ օտարացի

քաղաքում մեծավոր
նույնը էր եկեղեցի մե-
կաթոռիկը (համա-
մարման, ազգիկե-
Մասիկ զայրացա-
համայնեք բերու-
որիք էլ մի քանի օր ա-
ցավ կաթոռիկը (34-
հասակ Ս. Հուսիկի դ-
դին համեմակեք Թորո-

Մինչեւ Հուսիկը կս
ները Լուսավորչի տո

Սուրբ Ներսէս Կաթողիկոս

ների հե-
տևել է չուսկի
րողես ահ-
յոյդ անելը
Տիրաճը
նել նրան,
60 տարե-
բայց այնուհետև կաթողիկոս
ընտրվեց Փառեն Ափսխացին:
Նրան հաջորդեց Հուսիկի որդի
Արամագինի որդի Ներսէսը, ո-
րը չափազանց եմն ապկաղ ու-
նեցավ մէջ եկեղեցու դասաւո-
րքան վնայ:

Ներսեսը փաջ զինվորական էր, Հայոց Արսակ քազավորի սենեկադեսը: Նա հռչակված էր առափինուրյամբ ու ազնվուրյամբ, եւ երբ նոր կաթողիկոսի

ընտրության համար հայ մեծամեծերը Արեակ բազավորի մոտ հավաքվեցին, ամենիք միաձայնա Ներսեսի անունը ձեռնեցին, որոշեա կաթողիկոսի թեկնածու: Հենց նայն լղախին էլ արձակվեց թագավորական հրամանը, եւ Ներսեսը ձեռնադրվեց իղգետւորական, բիշ ավելի ուժ տաւաննեց կաթողիկոսությունը:

Ներսես կաթողիկոսը, որը հայտնի է Ներսես Մեծ անունով, Հայ Եկեղեցու առաջին քարեհորհիշը եղավ 353թ. Նա գումարեց Աբսի-ժափի նահանգի մոտովը, ուր ընդունվեցին կազմակերպական, քառախրակա նախասանհներով վերաբե-րող նաև ղյականաբանա-կան որոումներ: Ժողովը որոշեց երկրի զանազան վայ-րերում հիմնել որբանոցներ, հիվանդանոցներ, աղքատ-անոցներ, ուրկանոցներ, հյու-րաններ և այլն:

Ժողովրդի մեջ բխս-
նական կենցաղ ու ոգին
հասաստելու համար ժողո-
վի խսիվ ազդելից հերթ-
անադիական տվուրյությունը
նվազարանեցով, զգեսներ
դառնելով, երես ցնելով ու
լակվան կանանցով մեռել
թաղելը, մոտ ազգականե-
րի զավակների ամուսնու-
թյան Ժողովրդի դասվիրեց
հեռու մնալ հարեցողու-
թյունից, դռնկությունից,
լ չար գործերից, իշխանե-
ն հորդորելով գրասիրու-
մըս վարվել հոլասակաների
հ, Ժողովրդին հարկերով
անարքեռնել եւ այլն:

Միաժամանակ ժողովը որոշեց վանիք ու կուսանոցներ հաստիքի և վանիքում դպրոցներ հիմնել: Որովհետև ժամաստեղծությունը կարգավորել, եկեղեցական տները մեծ հանդեսով պատրաստել, եկեղեցականների օգնությունը:

վր բազմացնել եւ եղիսկոորա
նրի յասիվը բարձրացնել: Աս
սիւսի ժողովականները մե
անգամ եւս ընդունեցին Նիկիյ
ական Հանգանակը, որոնք Հա
Եկեղեցու հավասամ:

Հասկանալան է, որ Ազխ
 Եւսի ժողովի որոշումներն ամ
 բողջովին կյանքի կոչվեցին
 Ներսէս կաթողիկոսի հետեւող
 կան ու ջանադիր աշխատանք
 Կնորհիւ, որով Բիւսնցնություն
 մէր երկրում դարձաւ կենդան
 գործ:

Ներսես կաթողիկոսը զբաղվել է նաև փառաբանական գործերով. միջնորդ դարձել ճախարհային եւ Արեւի թագավորի միջեւ, բանակցել բյուզանդացիների հետ եւ այլն:

Ներսես կաթողիկոսը գործ
վիզ եղավ Արևակի որդի Պա
ռիմին, երբ նա բյուզանդացի
հռի օգնությամբ դարսիկների
հաղթելով՝ իրացավ հայերի
գահին: Կաթողիկոսը դառնա
մի ժամանակ միջոց գործի հե
տ: Սակայն գահ բարձրան
լով՝ Պառ թագավորն այլևս
դաճաճությունով հակասություն
ների մեջ մնավ կաթողիկոս
հետ:

Ներսես Մեծը մահացավ 37
 քվին եւ թաղվեց թիլ ապանու
 Ս. Արիսակես հայրադէսի գե
 րեզմանի մոտ:

Ներեսից հետո, մինչև երեք
որդի Սահակ Պարթևի ընտրու-
թյունը, կաթողիկոսական Ա-
թոռն անցավ Ադրիանոսյա-
սեհմին (Շահակ Մանազկերտ-
Ջավեն Մանազկերտցի, Ասոր-
րակես Մանազկերտցի):

Եթե Լուսավորչից սկսած Հայոց կարողիկոսները ձեռնադրություն էին ստանում Կեսարյայում, աղա Պաղ թագավորը կարգադրությամբ Շահալը ձեռնադրվեց Հայաստանում, սեղի ղիսկոռոտների ձեռքով եւ առիտիսեւ այդ կարգն անփոփոխ մնալ:

**ՀՐԱՏԱՐԱԿՎԵԼՈՒ Է «ՀԱՅ
ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐՉԱՆՆԵՐՆ
ԱՇԽԱՐՀՈՒՄ» ԱՏԼԱՍ-ՄԱՏՅԱՆԸ**

Հայաստանում բրիտանությունը որդեա դեսական կրոն հռչակման 1700-ամյակի տոնակատարման գրական հանձնախմբի մականով հրասարակալան ծրագրի մեջ ուրույն հեղ է դրական «ՀԱՅ ԶՐԻՍՏՈՆԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱԲԱԶՄԱՆՏԵՐՆ ԱՇԽԱՐՀՆՈՒՄ» /ասլա-մասլա/ կրթողական հրասարակությունը: Այնտեղ քս աշխարհամաստերի ու երկրների՝ դայանմական նամանտով կտեղադրվեն բոլոր մեծ ու փոքր, բիշ թե աս նամակալից հուսարժանտերը /կամբեր, եկեղեցիներ, խաչաբարեր, հուսակոթողներ, մաստուներ ու այլն/:

Ամենաճանապիտուկն ու արժեքավոր հուսարձանները կտրվեն մեծադիր լուսանկարներով և համառոտ տեղեկատվությամբ:

Ավարդեմիկոս Գրիգոր Ավագյանի գլխավորությամբ ստեղծվել է խմբագրական խորհուրդ և գիտական խումբ, որում քննարկվել են հոգևորականներ, Հայ Եկեղեցու բոլոր թեմական առաջնորդները, հայ ժողովրդի դասնությամբ, ճարտարապետությամբ, արվեստի ճանաչված մասնագետներ, աշխարհագրագետներ: Այդպիսի 30-ից քանիսի ունեցավ հրատարակչական խորհրդի միաս, որը նախատեսել առաջիկա աշխատանքները:

Ալսաս-մասյանի առաջին տղամանակը նախատեսվում է հրատարակել 1999 թվականին, իսկ երկրորդը՝ 2000-ին՝ հայերեն, ռուսերեն և անգլերեն լեզուներով:

ԼՈՒՐԵՐԻ ԶՈՍՔԻՑ

Հայաստանում փրստոնեության որդես ղեական կուն հռչակման 1700-ամյակին նվիրված զանազան ձեռնարկումների ու միջոցառումների նախադասահասման վերաբերյալ մասնավոր բազմաթիվ ձեռնարկություններ են հրապարակվում: Սերլայացում են համաժամ լրագրողական հոդվածներ, որոնցում հայտնվում են հայտնի և անհայտ փրստոնեության համայնության անդամների մասին տվյալներ:

Ըս «Ազգ» թերթի, Ստեփանակերտում 1700-ամյակի տոնական հանձնաժողովը բնակիչ է ԼՂՀ մայրաքաղաքում նոր եկեղեցու հիմնադրման հարցը:

Տեղեկացվում է, որ հունիսի կեսերին Մոսկվայի Կրեմլի զինադալաժում կազմակերպվել է «Սուրբ Էմիլիանոսի գանձերը» ընդգրկուն ցուցահանդեսը, որի ցուցանմունքները սարվել են Էմիլիանոսի թանգարանից և Գանձերից:

Այս օրի Չայասամի Պաշտոնական Բանգարանը այցելուներին կներկայացնի «Չայկական Եկեղեցի»-ի անկախ առարկաները, իսկ Ազգային Պաշտոնական «Աճին» հայ գեղարվեստական խորհրդի» ղեկավարները:

Վերջին ճգրտումներն են կատարվում նաև 1700-ամյակին նվիրված ուխտագնացությունների ծրագրում: Ինչպես հայնի է, առաջին ուխտագնացությունը Տեղի է ունենալու օգոստոսին եւ սփյուռքից եկած հարյուրավոր ուխտավորներ այցելելու են Արարեսյան, Ամուսլիքի Կոստիկի թեմեր:

**ԱՎԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ
ՄՇԱԿՆՈՐՈՎ ՊԱՏԳԱՄՆԵՐ**

«Ինչ որ կուզե՞ք որ մարդիկ ընեն ձեզի, նույնը քեզ դուք ա-
նոնց. այս սկզբունքը իր մեջ կը
խսացնէ օրէնքն ու մարգարէներու
ուսուցումները»:

(Uwsp. t, 12)

Քրիստոսի այս խոսքը անեսարժիկ ոսկի համարներեն ձեկն է։ Յիսուսի փրկսնեան ըլլալու համար մեր առջեւ կը դրո՜ւն նախադրմաներ կամ օրէնքներ, որոնցով իսկ կը թայմանաւորուի մեր փրկսնեայ ըլլալու հաճաւմանը։ Մարդը բնականօրէն միշտ ալ ակնկալութիւններ կունենայ իր դիմացինը, իր բարեկամներ։ Բայց չէ՞ որ Նոյմոսիսի Տրամադրութիւն կրնայ ունենալ նաեւ դիմացինը, իր ածօնէ։ Յետեալաբար անեսարժիկ լուսազօր՝ շատ լուրջ է ու շինիչ, երբ մեզմէ իւրաքանչիւրին կը թելադրուի կարեւոր սկզբունք մը։ «Ինչ որ կուզէք որ մարդիկ ընեն ձեզի, նոյնը ըրէ՛ք դո՛ւք անոնց»։ Բայց երբ կը շարունակեցիք լսել լուսազօրի շարունակութիւնը, ապա այսն ժամանակ կանոնադաշտանք Քրիստոսի տուած լուսազօրի կարեւորութեանը։ «Այս սկզբունքը (օրէնքը) իր մեկ կը խացանք օրէնքն ու մարգարէներու ուսուցումները»։

Հոգին լեցնող այս դասգանձը դարձե՛ք փոխանցել նաեւ այն- յոց, որոպէս անոնք ալ, որոպէս որեւէ առօրի սմունքով, առնեն լայն եւ գործի վերածննդ: Այս դասգանձը ինչնա՛յս Երիսոսո՛ր ժա- նապակերտն իր բարեւոյ դերը իմա՛ր ունենալ, այնքա՛ն եւս կը- լայ մօր կեանք ներճնել ու մա- քել տակաւին շատերն էրուինը: Այս դասգանձ փաստօրէն կը մե- լէ ետապիրութիւնը կամ նոյնիսկ յազախութիւնը: Այս խօսքին մէջ կը զգանք նաեւ այն ու Աստուծո՛ւ աշխն բոլորս ալ հաւասար ենք, որ աւաճանչիրս մեզի տրուած բնորոհներով: Կարելոյս սակայն այս է, որ մենք գիտակից դառ- նանք Աստուծո՛ւն մեզի տրուած բնորոհներուն եւ աւելին՝ ուրիշնե- րուն բաժնեկից դարձնենք նոյն բնորոհներով:

Ես լիցիս ուզեի քսել կամ
մոզգծել, որ երբեմն բաւական է
որ համար մը կարգաւմ անեա-
լանէ եւ զայն դարձնեն մեր ա-
ղօքը: Քրիստոսի այս խօսքի՝ ոս-
լի համարը, իրադէս աղօքի
նրալիւրդ ուժ մը ունի իր մէջ:
Նշեմք կարգաւմ այդ խօսքը,
այնքան եւս կը դաստիարակեն
մեր անձերը:

Մտէ՛ք նեղ դռնէն, քանի կորուս-
ի՛ր ճանաչող դուռը լայն է եւ ծամ-
բան՝ ընդարձակ, եւ շատեր կը մտ-
նեն անկէ: Մինչ, դէպի կեանք տա-

նող դուռը նեղ է եւ ճամբան դժուարին, եւ փչեր միայն կը գտնեն զայն»:

(Uwsp. t, 13-14)

Քրիստոսի այս խօսքը մարմնավորում էր ժեմերեն նոյնինքն հր իսկ կեանքի մէջ: Մեր Տէրը Յիսուս-Քրիստոս ընտեց իր կեանքը նեղ դռնէ առաջնորդելու ծանաղաբն: Նեղ դռուը գոհաբերութեան ծանաղարհն էր, զի աւով իսկ ինչ իսկանքն փրկաւործութեան խորհուրդը: Նեղ դռուը՝ Գողգոթայի ծանաղարհը դարձաւ Քրիստոսի համար: Նեղ դռուը մեր Տէրը առաջնորդեց մինչեւ իսպա, ու խաչին վրայ Աստուծոնործին մեր իսկ մեղերէն փրկութեանը համար դասարանդեցաւ:

Սնունդ, որովս փրսսնոնեաներ, արագորէն կը ժաւնեն որ այն կեանքն որուն մէջ կադրինք, ունի երկու ծանադարհ. մին՝ դժոյի կեանքն սանդղ եւ միւրը՝ դժոյի կորուստ առաջնորդող: Դժոյի կորուստ սանդղ ծանադարհի դուռն լայն է եւ շատեա այդ ընթացքին մէջ կը գտնուին, մինչ կեանքի սանդղ ծանադարհի դուռը նեղ է եւ փոյն միայն կզսնեն զայն: Չէր ինձ հաճար նեղ դուռը՝ Աւեսարաի ծանադարհի բացող դուռն է: Ով որ կուզէ մտնել նեղ դռնէն, աղադ դարս է հետեւիլ աւեսարահի դատելուն ու ներ Տրոյ դասգանձներուն: Այլապէս, կորուսի սանդղ դուռը միշտ բաց է եւ մարդը որովս սկար էակ հալկանէ՝ միտալներ գործելու կամ սայթաւուն: Տակալին նեղ դռնէն մտնելը նշանակէ փրսսոնեայ ըլլալ, նմաակալ հաստաէլ Աստուծոմէ մեղի արագորէն կամ կեանքի մէջ, շայց աւելին՝ ըլլալ հետեւող Քրիստոսի: Ստաշայ կեանքի մէջ՝ Էթէր ընճանքի մը կուզէ դաշադողէն իր կառոյցը ամուր եւ անբողջ, աղադ դարս էն ծոնդներ լայնմն առնել զոհողութիւններ ու ստոր դաշել իրենց ծովալը, որովսզի ընճանքի ըլլալ ամուր: Բայց այն ընճանքիները, որոնք կը քերտան ընճանքի առաջնորդել ընէ դռնէն, այլ խօսով ծոնդներ կը քերտան իրենց դարսակաւմութեանց մէջ, այդդիսիս կընճեն կորուսի սանդղ դուռը:

Նեղ դուռը՝ Զրիստոս իմն է։
Զրիստոսի անձին մեջն անցնե-
լով կը նորոգանիմ ու առաւել
կեանք կը ստանանք եւ ինչդէս
Զրիստոս կըստ. «Եւ եմ ճանա-
ղարհը, կեանքն ու ճամարսութի-
ւը», ապա մենք ուղղակիօրէն կը
նաղորդինք մաւե իրէ՛ մեզի
սրու՛մ բարիքներով։

**Յովնան արքեպիսկոպոս
Տէրտեան**

ԿՐՈՆՆ ԸՆՏԱՆԻՔՈՒՄ

«Որդիներ, հնազանդ ե-
տե՛ք ձեր ծնողներին ի Տեր,
ովհետև դա է միջոցը:
Լավսլի՜ր ֆո հորն ու մորը,
ր առաջինն պատվիրանն է
գրված խոստամով—որդու-
ն ի լավ լինի բեզ համար եւ
բկարակեաց լինես երկրի
սա: Հայրեր, մի՛ գայրաց-
ե՛ք ձեր որդիներին, այլ մե-
ացրե՛ք նրանց Տրոշ խա-
մով եւ ուսումով» /Եփես.,
2, 1-4/:

Հնամանիք ոչ միայն ծննդավայր, այլև առաջին կրթարանն» է ամեն մարդու։ Սկսած ինչու կարելու ու ընձանիփում թագավորն փոխադարձ սերն ու հարմանք միմյանց նկատմամբ, երևի ու երկյուղածությունը ստեղծու հանդեպ։ Երբ մարդկի մեծամաս, շատ բան կարող է մոռանալ, բայց ինչ, ինչ կաղաված է մանկությանն, ընձանիփի հետ, մեղմեցնելի է, եւ անստանալու ու անուղղակի կեղծով դեկցում է մահն ողջ կյանքի ընթացքում, իր կնիքի թողնվածով մահ կենսագրության վրա։

Խորհմյան Հայրիկն իր
Լրախոսի քննանիփը» գր-
ած գրում է. «Տունը եւ քն-
անիփը մի փոքրիկ թագա-
նորության երկիր եւ սահ-
ման է, որու մահադեմա-
ն աթոռին վրա կնստին
նո՞ր. հայրը իբրեւ թագա-
նոր եւ մայրը իբրեւ թագու-
նու եւ կկառավարեն հողա-
նակ քննանիփը: Սույն քննա-
նակն ողայափն ու թագա-
նորության մէջ ո'չ ոսպիկան
ու, ո'չ սուր, ո'չ բռնություն,
ու գալազան, այլ ամենուն
դ հայրական սերը եւ մայ-
րական գորովն է դասիա-
նակ եւ խրատ ծնողաց, կեն-
դանի օրինակը: Այս օրինա-
կան զանգի բարի ու տղա-
նիքի է, որ գիտես թե լուսաւ-

վեախին դես՝ բափանցել կետով՝ ծնողաց զասկեր նույնասիղ կը հանէ իր զավակաց վրա, եւ զավակները այդ սկզբնական տարւոյն առնելով կ'սնեն ժողովրդի եւ ընկերայական մէջ... Ժողովուրդը եթէ կհառաջադիմէ իր առաջին բայելը ընտանեաց արահին կանգնէ, եթէ կ'ուսաստիւրվի, իր յուլսը ընտանեկան ճրագներէ»։ Ընտանիքը ընկերային հաստատոթյունների մէջ ամենահինն է, որովհետեւ մնացած բոլորը ստեղծվել են նրա նախասիղով։ Եւ եթէ ընտանիքը կորցնի կամ մոռանա իր կոչումը՝ կ'ուսանա, ու նրա հետ է՝ մյուս հաստատոթյունները։

Առաջխալներն իրենց ֆարգույթյունն անում էին նաև սներում, ֆաջ զիսակցելով ընթանիի դերք. «Եւ ամեն օր, սաճարում քի սներում, չիին դադարում ուսուցանել եւ ալեհարանել Հիսուս Արիստոսին» /Գործք. Ե, 42/:

Այսօր եւս կրնի ուսուցումը դէտք է սկսել ընթանիլից։ Դժբախտաբար Շասընսհիմերուն կամ բոլորովին ոչինչ չգիտեմ Ասկա՛ծառնի մասին, կամ փոքրածում են իրենց հոգեւոր քաղցր հագեցնել աղանդավորական խմբերի քերականութեանցից, գայթակշռության ճանապարհով անելով նաեւ իրենց երեխաներին։ Այդողիսի ծնողների տատի՞ծը մեծ է լինելու. «Եւ որ ինձ հավասացող այս փոփոկներից մեկին գայթակղեցին, նրա համար լավ կլինի, որ նրա դարձանոցի էջի երկանաբար կախվի եւ ընկղմվի ծովի խորքը։ Վա՛յ աշխարհին գայթակղությունների տատանառով, գայթակղություններ դէտք է որ զան, բայց վա՛յ այն մար-

դուն, որի միջոցով կգա
գայթակորությունը» /Մասք.,
ԺԸ, 6-7/:

Կամա քե ակամա երե-
խան կրում է ընճանիփի ա-
ղեցությունը, լինի դա լավ
քե վաս: Մարդու նկարագի-
րը մի օրում չի կերպվում:
Դա մնամ է մի շեմի շի-
նարարության, որը այննա-
նով ամուր ու գեղեցիկ կլի-
նի, որքանով մեա դաստա-
ման նյութերը կլինեն որա-
կյալ, իսկ ճարտարապետը՝
սաղափալով: Մարդու
նկարագրի մեջ նյութերը
անհաշի ֆիզիկական, իմա-
ցական ու բարոյական ու-
նակություններն են, որոնք
կերպվում են ընճանիփում,
իսկ առաջին ճարտարապե-
տը ծնողն է:

Թեև ընսանիքի ամեն մի անդամ իր դերն ունի մանկան դաստիարակության գործում, բայց մոր դերը եւ ազդեցությունը ամենամեծն է. որովհետեւ մայրը շատ ավելի առիթ ունի բովելու նրա հետ: Այլ խոստով, մայրն է ընսանիքի մեծագույն դաստիարակը, եւ քերես կարելի է ասել, որ մարդկության ճակատագիրը մայրերի ձեռքում է:

Ազգը գորեղ է իր քնսանիքների ամրությամբ, եւ ազգի բարոյական նկարագիրն էլ մեծապէս կախում ունի հասարակութիւնը յուրաքանչյուր անդամի բարոյական նկարագրից, որի ձեւավորման դարբնոցն է քնսանիքը: Արդ, զանց չառնենք այն արբանոքմոված ավանդները, որոնցով առաջնորդվել են մեր նախնիները դարեր ի վեր, առաւիլներով քիչսոսնեական կրօնին ու բարոյականութեանը, մեր առաքելադիր Սուրբ Եկեղեցուն:

Մարիամ ԿԻՐԱԿՈՍՅԱՆ
Ներսես Շնորհալի կիրակնօրյա
վարժարանի ուսուցչուհի

ՄԱՐԳԻՍ ՇՆՈՐՀԱԼՈՒ ՀՈՐԴՈՐԱԿՆԵՐԻՑ

Մենք դասահապար կամ
ռանց խորհրդի չէ, որ եկամբ
այս անցավոր ու փխրուն
յամբը, որ լի է դառնությամբ,
այլ առափնիի դասերազնի եւ
արեգործ աշխատանքների
ամար:

Փերեն մեր մեջ գտնվող
ուլորթյան կոռեքը՝ Աստծո
ամբլ գործարդելով երկրի
բա. արժաթախրության կոռ-
քը՝ ողորմության, ողկամո-
ության եւ արբեցողության
ուռները՝ ժուժկալությանը,
ղարհությանը՝ խոնարհու-
յանը, բարկությանը՝ հեգու-

թյամբ, ցանկությանը՝ ողջախոհությամբ: Լիովին ջնջենք կռադաւաճությունը եւ մեր անձերը հարդարենք՝ որդես Տաճար Կենդանի Աստծո:

Փառավորենք Ասծուն ռշ միայն խոսքով, այլև գործով. ռշ միայն գործով, այլև ուղիղ հավատքով եւ ռշ միայն հավատքով, այլև հույսով, սիրով, խոնարհությամբ, հեգոությամբ եւ առաքիւնության բոլոր մասերով:

Երբ մարդ բարկանում է՝ ին-

ֆն իր բնությանն իսկ օտարա-
 նում է, մարդ լինելը մոռանա-
 լով՝ կախճիդ դեռ խայրում է,
 օձի դեռ կծում, շան դեռ հա-
 չում... Կրակը մարելու համար
 ջուր է դնե՞ս, իսկ բարկություն
 րը մարելու համար նախ դնե՞ս
 է Ասծո՞ւ երկյուղը, դասաստ-
 նի ջանջանքների ակնկալու-
 րյունը եւ առյա՛հ հեղություն ու
 խոնճախություն, սեւ ու համբե-
 ռություն:

Եղբայրներ, դադարե՛նք մի-
մյանց դատելուց, լռեցնե՛նք
մեր լեզուն բամբասաններից,

չսեսնե՛նք ուրիշների աչի ելու-
ղը, այլ մա՛րե՛նք մեր աչի գե-
րանը եւ ուրիշներին թի՛վել չի-
նենք, երբ չարաչար աղփոսու-
թյամբ ենք լցված:

Քաղցրությամբ խրատի՜ր մեղիքից վիհավածին, հեղու-
րյամբ խոսի՜ր դավկացած ան-
ձի հետ, հույս տուր նրան, ով
հուսավորված է չարիքի դասճա-
ռով, կյանքից հալածվածնե-
րին հիեցնո՛ւ Աստծո անսահ-
ման մարդասիրությունը, նրան
Սուրբ Գրքի զգշման օրինակ-
ներ քեր:

